

**Р. В. Манн,
К. Д. Плигач**

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

У статті досліджено основні підходи до трактування категорії «потенціал». Запропоновано класифікацію наукових поглядів на трактування дефініції «потенціал» за ключовими ознаками, такими як: об'єктна складова, часовий період, рівень реалізованості. Запропоновано власне визначення поняття. Побудовано декомпозиційну діаграму, в якій представлено роль та місце окремих характеристичних ознак у загальному процесі використання потенціалу.

Розглянуто сутність та основні підходи до трактування терміну «економічний потенціал». У результаті опрацювання наукових підходів, виявлено суттєві відмінності у трактуванні економічного потенціалу та його складових елементів, що дозволило виокремити дві складові: об'єктивну та суб'єктивну. Запропоновано власне визначення категорії «економічний потенціал».

Розглянуто сутність категорії «економічний потенціал регіону», її складові елементи та роль у загальній економічній системі. Систематизовано погляди науковців на компоненти економічного потенціалу регіону у дві групи. Визначено місце економічного потенціалу регіону серед інших ієрархічних рівнів економічного потенціалу.

Ключові слова: *потенціал; економічний потенціал; економічний потенціал регіону; ресурси; можливості; перспектива.*

Актуальність проблеми (постановка проблеми). Зовнішнє середовище характеризується мінливістю, динамічністю та нестабільністю, що формує потребу серед суб'єктів економічних відносин у здатності максимально швидко адаптуватися до змін з метою забезпечення ефективної діяльності та стабільного розвитку. Потенціал, як сукупність ресурсів та можливостей суб'єкта, є запорукою ефективності та результативності його економічної діяльності. Зважаючи на посилення інтеграційних процесів у всіх напрямках соціально-економічних процесів, важливого значення набуває розвиток економічного потенціалу на регіональному рівні. Вирішення даного питання є неможливим без побудови нового підходу до визначення сутності категорії «економічний потенціал регіону», оскільки економічний потенціал є індикатором збалансованого розвитку територіальної одиниці та країни в цілому.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Питання управління економічним потенціалом є предметом дослідження багатьох науковців, зокрема, таких як: В. І. Хом'яков, О. В. Величко, Т. О. Бабан, Є. В. Лапін, Р. Б. Матковський. Праці таких дослідників, як: О. В. Басюк, С. Є. Лешанич, М. В. Макаренко, В. Ф. Семенова, О. І. Руденко, присвячено вивченню особливостей формування та реалізації економічного потенціалу на регіональному рівні. Однак недостатньо висвітленим у наукових колах залишається понятійно-категоріальний апарат економічного потенціалу регіону та його узагальнюючих термінів, таких як: потенціал та економічний потенціал.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сутності категорії «економічний потенціал регіону», її складових елементів та характеристики її першопохідних термінів «потенціал» та «економічний потенціал».

Викладення основного матеріалу дослідження. Під впливом посилення глобалізаційних процесів, бурхливого розвитку науково-технічного прогресу, динамічності оновлення інформаційних ресурсів важливого значення набуває своєчасне і достовірне виявлення, оцінювання та використання внутрішніх можливостей розвитку окремої людини, підприємства, регіону та країни в цілому. В умовах сприятливої ринкової кон'юнктури ефективне використання внутрішніх резервів сприяє максимізації добробуту їх власників, при виникненні кризових явищ – забезпечує мінімізацію понесених втрат. Внутрішні можливості та резерви, які при заданих умовах господарювання можуть бути використаними для досягнення визначених цілей, а також здатність до трансформації та розвитку відповідно до змін характеризуються терміном «потенціал».

Зважаючи на значну кількість поглядів на трактування категорії «потенціал», за ключовими характеристичними ознаками їх систематизовано у такі підходи: за об'єктною (категоріальною) складовою, за часовим періодом реалізації, за рівнем реалізованості потенціалу. При цьому, визначення одного автора може характеризуватися за декількома ключовими ознаками (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація наукових поглядів на трактування дефініції «потенціал» за ключовими ознаками

Назва підходу	Назва характеристичної ознаки	Представники підходу
Об'єктна (категоріальна) складова	Ресурси	Басюк О. В., Величко О. В., Лібанова Е. М., Бабан Т. О., Крихівська Н. О., Лапін Є. В.
	Резерв	Лібанова Е. М.
	Джерела	Хом'яков В. І., Величко О. В., Бабан Т. О.
	Властивості	Бачевський Б. Є., Заблодська І. В., Решетняк О. О., Величко О. В., Федонін О. С., Репіна І. М., Олексик О. І.
	Можливості	Басюк О. В., Хом'яков В. І., Величко О. В., Лібанова Е. М., Федонін О. С., Репіна І. М., Олексик О. І., Бабан Т. О., Крихівська Н. О.
	Засоби	Хом'яков В. І.
	Запаси	Хом'яков В. І., Величко О. В., Бабан Т. О.
Часовий період реалізації	Минулий час	Лібанова Е. М., Федонін О. С., Репіна І. М., Олексик О. І.
	Теперішній час	Лібанова Е. М., Федонін О. С., Репіна І. М., Олексик О. І.
	Майбутній час	Лібанова Е. М., Федонін О. С., Репіна І. М., Олексик О. І.
Рівень реалізованості	Наявний	Басюк О. В., Хом'яков В. І., Величко О. В., Лібанова Е. М., Крихівська Н. О.
	Перспективний	Величко О. В., Лібанова Е. М., Крихівська Н. О.

Джерело: побудовано автором.

Найбільш поширеним при трактуванні потенціалу є його порівняння з категорією, яка, на думку автора, найбільш точно характеризує потенціал. Зважаючи на варіативність способів застосування, «потенціал» ототожнюється науковцями з різноманітними категоріями, зокрема такими як: ресурси, резерви, засоби, можливості, здатність.

Першопочатковим та основоположним є ресурсний підхід, у рамках якого потенціал розглядається як набір різноманітних ресурсів, необхідних для функціонування та розвитку відповідної системи. О. В. Басюк вважає, що потенціал характеризується наявними у економічного суб'єкта ресурсами, їх оптимальною структурою та здатністю бути ефективно використаними для досягнення визначеної мети. У загальному значенні, автор визначає потенціал як можливості до здійснення виробничої діяльності всіма продуктивними силами суспільства [1, с. 245].

Деякі науковці з метою формулювання універсального визначення, здатного охарактеризувати якомога більшу кількість соціально-економічних процесів, ототожнюють потенціал одразу з декількома категоріями. Так, на думку В. І. Хом'якова, потенціал є джерелами, можливостями, засобами та запасами, «які можуть бути приведені в дію, використані для вирішення якоїсь задачі, досягнення певної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави, підприємства в певній галузі» [2, с. 11].

Варто зауважити, що запропоноване визначення є досить широким, оскільки поєднує різноманітні, а інколи і взаємодоповнюючі (засоби та запаси) за своїм значенням категорії, та потребує конкретизації. Відповідно до даних тлумачного словника сучасної української мови, ці поняття можна охарактеризувати наступним чином: джерело – те, що дає початок; можливості – внутрішні сили, ресурси, здатності; засоби – гроші, матеріальні цінності; знаряддя, використання якого забезпечує можливість досягти чогось; запаси – певна кількість продуктів та матеріалів, які заготовлені заздалегідь для вжитку при виникненні потреби [3, с. 291, 411, 420, 683].

Група науковців на чолі з Б. Є. Бачевським стверджує, що потенціал – це «внутрішня властивість будь-якого об'єкту або його елементу, як носія, проявляти себе відносно зовнішнього середовища». При цьому, вважається не доцільним ототожнення потенціалу з можливостями, оскільки останні, на думку авторів, виражають вплив факторів зовнішнього середовища, які сприяють або перешкоджають внутрішній властивості (потенціалу) «проявлятися у повній мірі» [4, с. 7, 22].

Неправомірність зіставлення понять «потенціал» та «можливості» підкреслює і Д. М. Афанасьєв, який вважає, що не всі можливості, які постають перед певною системою (особистістю, суспільством тощо), є необхідними та використовуються (тобто не перетворюються у потенціал). Автор також є противником ресурсного тлумачення потенціалу, зазначаючи, що останній формується не лише за рахунок ресурсів (ресурсний потенціал є лише складовою загального потенціалу) [5, с. 11].

Однак важко погодитися з такою думкою, оскільки потенціал характеризує здатність пристосуватися до змін зовнішнього середовища, якомога ефективніше реалізуючи внутрішні властивості, з метою використання наданих можливостей для розвитку (покращення стану, досягнення цілей).

Подібної точки зору дотримується і Н. О. Крихівська, визначаючи потенціал як «сукупність можливостей у певній сфері діяльності, які зумовлені наявністю відповідних здатностей та ресурсів, що під впливом певних умов підлягають реалізації» [6, с. 46]. Автор зазначає, що потенціал є комплексним показником, який описує як сучасний стан об'єкта, так і імовірнісну перспективу його розвитку.

О. В. Величко також використовує значну кількість термінів, характеризуючи потенціал як «сукупні можливості, ресурси, запаси або джерела, що використовуються чи можуть бути використані або мобілізовані для досягнення певної мети, рішення певної задачі, виконання цілеспрямованої роботи в якій-небудь галузі, ділянці, сфері» [7, с. 17]. Вважається, що потенціал формується за рахунок ресурсів (які є його матеріальною основою) та системи зв'язків, які їх поєднують. При цьому, автор наголошує на такій характеристиці потенціалу, як міра реалізованості, виокремлюючи наявний (досягнутий) та перспективний рівні. З одного боку, потенціал означає наявні можливості та ресурси, які використовуються або можуть бути використаними з метою досягнення окреслених цілей. З другого боку – це невикористані (перспективні) можливості підвищення ефективності діяльності об'єкта дослідження.

Т. О. Бабан також наголошує на наявному та перспективному рівнях використання потенціалу. При цьому, автором запропоновано при визначенні потенціалу розуміти наступне: «наявні (реальні) або приховані сукупні можливості, ресурси, запаси або джерела, що використовуються чи можуть бути використані або мобілізовані для досягнення певної мети, рішення певної задачі, виконання цілеспрямованої роботи в якій-небудь галузі, ділянці, сфері» [8, с. 24].

Колектив дослідників на чолі з Лібановою Е. М. наголошує на необхідності вивчення потенціалу з позиції часового аспекту. Відповідно, такі поняття, як ресурси, резерви та можливості, деталізують та уточнюють окремі складові потенціалу та визначають часові рівні його прояву. Зокрема, потенціал виступає у вигляді ресурсів та характеризує минуле, демонструючи сукупність накопичених властивостей, які надають змогу здійснювати певну діяльність. Відображаючи сьогодення, потенціал набуває значення резерву, тобто визначає практичну реалізацію наявних здібностей. Зорієнтованість потенціалу на розвиток у майбутньому поєднує наявний обсяг різноманітних ресурсів з «можливістю», «перспективами», а також «здатністю» та «спроможністю» до їх ефективного використання [9, с. 14].

Трирівневість зв'язків та реалізацію окремих складових потенціалу у різні проміжки часу підкреслюють і О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексик. Характеризуючи минуле, автор визначає потенціал як сукупність властивостей, акумульованих системою протягом її становлення, які сприяють її реалізації та розвитку. У поточний (теперішній) період потенціал визначає ступінь практичного використання наявних можливостей. У майбутньому потенціал орієнтований на подальший розвиток [10, с. 11].

На основі розглянутих підходів до трактування категорії «потенціал» запропоновано власне бачення, відповідно до якого під потенціалом варто розуміти сукупність властивостей та характеристик певного суб'єкта, які є наявними або здатні бути набутими (удосконаленими) у майбутньому, ефективно та раціонально використання яких забезпечує досягнення визначених цілей.

З метою наочного представлення особливостей формування та реалізації потенціалу побудовано декомпозиційну діаграму, в якій представлено роль та місце окремих характеристичних ознак у загальному процесі формування та використання потенціалу (рис. 1).

Процес формування та реалізації потенціалу представлено у вигляді послідовності десяти основних подій. Перші чотири характеризують етап формування потенціалу відповідно до визначеної потреби. На другому етапі, який характеризує поточний (теперішній) стан сформованого потенціалу, відбувається трансформація початкових акумульованих ресурсів у резерви, які у майбутньому є джерелом реалізації потенціалу.

Відповідно перші два етапи формують здатність (спроможність) відповідного суб'єкта використати потенціал у майбутньому. При цьому, важливий вплив має здатність раціонально та своєчасно використати зовнішні можливості. На третьому етапі відбувається реалізація сформованого потенціала

лу, ефективність якого визначається максимально отриманим обсягом матеріальних благ при мінімальному використанні сформованих резервів. Важливим є своєчасне виявлення нестачі ресурсів та оперативне задоволення цієї потреби.

Рис. 1. Декомпозиційна діаграма процесу формування та реалізації потенціалу

Джерело: розроблено автором

Більш вузьким поняттям, яке характеризує ресурси, резерви, джерела, властивості та можливості розвитку саме суб'єкта економічних відносин, є «економічний потенціал». Для кращого розуміння можливості використання цієї категорії розглянемо її сутність та основні підходи до трактування.

Економічний потенціал та його складові є базою для визначення пріоритетних шляхів здійснення національного виробництва та прогнозування тенденцій економічного розвитку. Дослідження наукових здобутків сприяло виявленню суттєвих відмінностей у трактуванні економічного потенціалу та його складових елементів, що дозволяє поділити розглянуті підходи на дві основні групи.

В основі першого підходу, прихильниками якого є Є. В. Лапін, О. В. Басюк, О. В. Величко, міститься теза про отождолення економічного потенціалу зі здатністю (можливістю) ефективно використовувати наявні ресурси для виробництва матеріальних благ, забезпечення економічного розвитку, задоволення суспільних потреб.

Є. В. Лапін [11, с. 64] зазначає, що економічний потенціал відображає реальну спроможність виготовляти максимальний обсяг матеріальних благ і послуг в умовах обмеженості ресурсів. При цьому, автор розмежовує категорії «ресурси» та «потенціал», зазначаючи, що перші існують незалежно (відокремлено) від економічних суб'єктів (регіону, галузі, підприємства), тоді як потенціал є невід'ємною складовою суб'єкта економіки. Тобто, ресурси є частиною потенціалу.

На думку О. В. Басюк [1, с. 249], економічний потенціал відображає економічну могутність нації, реальні ресурси та можливості, здатні задовольняти суспільні потреби та забезпечувати соціально-економічний прогрес. При цьому, підкреслюється важливість діалектичної взаємодії таких складових економічного потенціалу, як: продуктивні сили, техніко-економічні та організаційні відносини, права власності та господарський механізм.

О. В. Величко називає економічний потенціал макроекономічною категорією, яка, оптимально використовуючи наявні резерви, ресурси та виробничі потужності, має можливість задовольнити суспільні потреби. Економічний потенціал синтезує ресурсний (матеріальні, фінансові, трудові, природні, науково-технічні, інформаційні ресурси) та виробничий потенціали. При цьому, на думку автора, формування потенціалу починається на рівні окремого домогосподарства, підприємства, створюючи економічний потенціал галузі, регіону та суспільства загалом [7, с. 18–19].

Однак, вважаємо, цей підхід досить вузько характеризує економічний потенціал, не враховуючи можливості залучення ресурсів у майбутньому, обмежуючись лише їх наявним обсягом. Окрім того, потенціал характеризується не лише наявністю певного обсягу та структури ресурсів, але й способом їх поєднання (послідовністю використання та комбінування з іншими елементами) для забезпечення максимально ефективного використання наявних можливостей.

Відповідно до другого підходу (Л. І. Самоукін, Р. Б. Матковський), економічний потенціал характеризується сукупністю виробничих відносин щодо максимального використання можливостей до виробництва матеріальних благ та послуг. Так, Л. І. Самоукін стверджує, що економічний потенціал визначається виробничими відносинами, які виникають між учасниками економічних відносин (працівниками, трудовими колективами, управлінським апаратом галузей національної економіки) щодо максимального використання їх можливостей для забезпечення виробництва матеріальних благ та послуг [12, с. 5]. Однак це визначення не враховує рівень розвитку продуктивних сил суспільства та його вплив на економічний потенціал.

Точка зору Р. Б. Матковського на сутність економічного потенціалу є комбінованою, враховуючи як речовий зміст (взаємозв'язок з рівнем розвитку продуктивних сил), так і суспільну форму (взаємозв'язок з відносинами економічної власності) прояву категорії. Під економічним потенціалом автор розуміє сукупність наявних та здатних бути мобілізованими джерел, засобів та складових елементів потенціалу, які придатні для використання з метою забезпечення соціально-економічного прогресу [13].

На основі розглянутих наукових підходів можна підсумувати, що сутність економічного потенціалу характеризують дві складові: об'єктивна (максимально ефективне використання наявних ресурсів для задоволення потреб та забезпечення економічного розвитку) та суб'єктивна (виробничі відносини щодо максимального ефективного використання наявних можливостей (ресурсів) задоволення потреб та забезпечення економічного розвитку). Відповідно, під категорією «економічний потенціал» варто розуміти сукупність наявних або залучених ресурсів, здатних бути оптимально використаними при відповідних можливостях з метою досягнення поставлених цілей.

Економічний потенціал є складною системою, під вплив якої підпадають усі учасники економічних відносин. При цьому, функціонування економічного потенціалу на рівні кожного суб'єкта набуватиме специфічних рис. Зважаючи на зростаючу роль регіонального впливу на особливості та структуру національного виробництва, вважаємо за доцільне більш детально розглянути сутність категорії «економічний потенціал регіону», її складових елементів та ролі у загальній економічній системі.

Економічний потенціал регіону – це можливість оптимального та ефективного використання ресурсів адміністративно-територіальної одиниці у процесі виготовлення матеріальних благ та послуг з метою досягнення визначених цілей у межах відповідного регіону [14, с. 320]. Як для економічної системи в цілому, так і економічному потенціалу притаманна динамічність, яка проявляється у трансформації пропорцій впливу та взаємозалежності між його елементами у часі та просторі.

Складовими елементами економічного потенціалу регіону є сукупність взаємопов'язаних потенціалів. Існує значна кількість підходів серед економістів до виокремлення цього комплексу потенціалів у межах економічного потенціалу регіону, деякі з них представлено у табл. 2.

Підходи до виокремлення складових, які, на думку науковців, найбільш інформативно та результативно демонструють рівень розвитку економічного потенціалу регіону, суттєво відрізняються. Разом з тим, простежуються подібності, які дозволяють систематизувати розглянуті погляди на дві групи.

Перша група представлена підходами науковців, які зорієнтовані на побудову простої однокомпонентної сукупності компонентів економічного потенціалу регіону. Представники цієї групи у межах економічного потенціалу виокремлюють його основні (загальновідомі) елементи. Відповідно до

даних табл. 2 найбільш часто використовуваними є: трудовий, виробничий, ресурсний, інформаційний та фінансовий потенціали.

Таблиця 2

Погляди науковців на компоненти економічного потенціалу регіону

Автор	Компоненти															
	виробничий	ресурсний (природно-ресурсний)	трудоий	інноваційний	фінансово-бюджетний	якості життя	екологічний	організаційний (інституційний)	кластерний	технологічний (виробничо-технологічний)	науково-дослідницький (знань)	внутрішньо економічний	зовнішньоекономічний (експортний)	інформаційний (інформац.-інтелектуальний)	матеріальний	інвестиційний
Степаненко С. В.	+	+	+	+												
Казимирчук А. М.	+	+	+		+											
Макаренко М. В.		+		+	+	+	+	+	+							
Школа І. М.	+	+	+	+						+	+	+	+	+		
Стеценко Т. О.		+	+		+									+		
Лукін С. О.		+	+	+									+			+
Дьомін О. А.	+		+		+								+	+		
Кульчицький І. І.	+		+								+			+	+	
Ніколаєв А.			+	+	+					+	+					
Авдеєнко В. Н., Шилепницький П. І.	+		+												+	
Попов Е. В., Мерзликін Г. С., Шаховська Л. С. та ін.	+	+	+												+	
Ревуцький Л. Д.	+		+													
Лапін Є. В.	+		+													
Краснокутська Н. С.			+					+		+				+		
Бурда А. І.										+				+	+	
Должанський І. З.			+											+		
Балацький О. Ф., Кислий В. М.		+	+	+				+								+
Семенова В. Ф., Руденко О. І.		+	+							+	+			+		
Всього	9	9	16	6	5	1	1	3	1	5	4	1	3	8	4	2

Джерело: доповнено автором за даними [14, с. 321].

Представники другої групи пропонують видозмінювати стандартні компоненти, об'єднуючи їх за змістовими та економічними особливостями, а також виокремлюючи унікальні елементи. Зокрема, М. В. Макаренко виділяє такі складові елементи економічного потенціалу регіону, як: потенціал якості життя (соціальний захист та інфраструктура, безпечні умови життя та праці, перспективи для молоді) та кластерний потенціал (промислові, наукоємні та регіональні кластери). При цьому, автором включено до ресурсного потенціалу трудові ресурси (людський капітал) [15, с. 14].

В. Ф. Семенова та О. І. Руденко використовують термін «потенціал нової економіки регіону», тобто нові можливості у розвитку регіону завдяки використанню інформаційних ресурсів, знань та технологій. Дана концепція відповідає новій (інформаційній) економіці. Запропонована авторами тріада потенціалів (як головна відмінність економічного потенціалу нової економіки від ринкової економіки) полягає у трансформації інноваційного потенціалу та виокремленні самостійних потенціалів таких, як: потенціал знань, потенціал технологій та потенціал інновацій. Окрім перерахованих трьох потенціалів, автори виокремлюють інтегральний потенціал як сукупність наявних ресурсів «основного людського та природного капіталу». Для реалізації перерахованих основних потенціалів потрібне

використання певної комбінації ресурсів (потенціали більш низького порядку, зокрема: природно-ресурсного, кадрово-інтелектуального, фондового, інвестиційного та організаційно-управлінського потенціалів) [16, с. 12–13].

Тобто, економічний потенціал як різновекторна та комплексна категорія складається з взаємопов'язаних функціональних підсистем (ресурсного, виробничого, трудового, фінансового та інших потенціалів), які доповнюють одна одну та забезпечують повноцінне функціонування економічного потенціалу в цілому. Окрім функціонального поділу, враховуючи різні масштаби функціонування, має місце диференціація економічного потенціалу за територіальною ознакою. Відповідно, на різних рівнях територіальної ієрархії комплекс функціональних підсистем буде різним (рис. 2).

Економічний потенціал починає формуватися на рівні окремого індивіда та підприємства, забезпечуючи створення економічного потенціалу регіону та країни в цілому. При цьому, починаючи з вищого ієрархічного рівня (країни), створюються можливості (перешкоди) для формування економічного потенціалу нижчих рівнів (регіону, підприємства, індивіда). Сюди належать загальнодержавні та регіональні нормативно-правові акти, грошово-кредитні та бюджетно-податкові інструменти та інші елементи регулювання економіки.

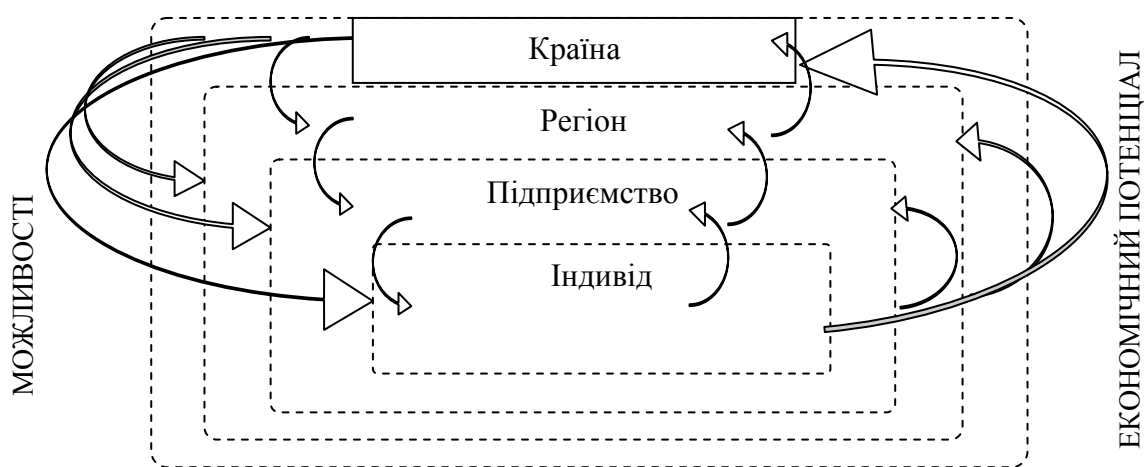

Рис. 2. Місце економічного потенціалу регіону серед інших ієрархічних рівнів економічного потенціалу

Джерело: побудовано автором

У зворотному напрямку за рахунок використаних можливостей формуються та реалізуються ресурси, які створюють економічний потенціал. Однак економічний потенціал кожного наступного вищого ієрархічного рівня недоцільно визначати як суму потенціалів попередніх рівнів, що пояснюється синергізмом складних систем. Ці властивості спостерігаються завдяки взаємодії складових системи та не проявляються в окремо функціонуючих компонентах. Тобто, економічний потенціал регіону (підприємства) за величиною перевищує сукупність економічних потенціалів окремих підприємств (індивідів). З другого боку, економічний потенціал підприємства значною мірою залежить від економічного потенціалу регіону, в якому воно розташовується [17, с. 10–11].

Висновки. У результаті проведеного дослідження було виявлено ключові характеристичні ознаки у підходах до трактування категорії «потенціал», такі як: об'єктна (категоріальна) складова, часовий період реалізації, рівень реалізованості потенціалу. Відповідно до цих ознак побудовано декомпозиційну діаграму, в якій представлено роль та місце окремих характеристичних ознак у загальному процесі формування та використання потенціалу. Запропоновано власне бачення, відповідно до якого під потенціалом варто розуміти сукупність властивостей та характеристик певного суб'єкта, які є наявними або здатні бути набутими (удосконаленими) у майбутньому, ефективно та раціонально використання яких забезпечує досягнення визначених цілей.

Опрацювання наукових поглядів щодо визначення сутності економічного потенціалу сприяло виявленню суттєвих відмінностей у трактуванні поняття, що дозволило поділити розглянуті підходи на дві основні групи: за об'єктною та суб'єктною складовими. Представлено власне визначення категорії: економічний потенціал – це сукупність наявних або залучених ресурсів, здатних бути оптимально використаними при відповідних можливостях з метою досягнення поставлених цілей.

Розглянуто погляди економістів на виокремлення комплексу потенціалів як складових економічного потенціалу регіону. Визначено місце економічного потенціалу регіону серед інших ієрархічних рівнів економічного потенціалу та визначено взаємозв'язок між цими рівнями. Перспективою подальших досліджень є вивчення сутності, особливостей функціонування та складових елементів економічного потенціалу підприємства, галузі.

Список використаної літератури

1. Басюк О. В. Сутнісна характеристика категорії «економічний потенціал регіону». *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2009. № 36. С. 244–249.
2. Хом'яков В. І., Бакум І. В. Управління потенціалом підприємства. Київ: Кондор, 2009. 400 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ; Ірпінь: ВТФ «ПЕРУН», 2007. 1736 с.
4. Бачевський Б. Є., Заблodsька І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 400 с.
5. Афанасьєв Д. М. Теоретико-методологічні підходи до визначення поняття «соціальний потенціал». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота*. 2014. Вип. 31. С. 10–12.
6. Крихівська Н. О. Підходи до визначення поняття «економічний потенціал підприємства». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Економіка*. 2013. Вип. 21. С. 44–47.
7. Величко О. В. Сутність економічного потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9. С. 15–20.
8. Бабан Т. О. Застосування категорії «потенціал» у сучасних економічних дослідженнях. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. 2012. Вип. 127. С. 17–25.
9. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: нац. доп. / за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика. Київ: ДУ ІЕПСП НАН України, 2014. 776 с.
10. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексик О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Київ: КНЕУ, 2003. 316 с.
11. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління. *Вісник СумДУ. Серія: Економіка*. 2007. № 1. Т. 2. С. 63–71.
12. Самоукин А. И. Потенциал нематериального производства. Москва: Знание, 1991. 175 с.
13. Матковський Р. Б. Економічний потенціал України та шляхи його ефективного використання: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: 08.01.01. Київ, 2003. URL: http://tourlib.net/aref_others/matkovsk.htm
14. Лешанич С. Є. Формування складових економічного потенціалу регіону. *Моделювання регіональної економіки*. 2013. № 2. С. 319–328.
15. Макаренко М. В. Економічний потенціал регіону як основа його розвитку. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 34. С. 12–18.
16. Дослідження рівня використання економічного потенціалу регіону: монографія: / за ред. Семенова В. Ф., Руденко О. І. Одеса: Одеський нац. екон. ун-т, 2012. 150 с.
17. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня докт. екон. наук: 08.07.01. Харків, 2006. URL: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/PhD/abstract/2006.pdf>

References

1. Basiuk, O. V. (2009) Sutnistna kharakterystyka katehorii «ekonomichnyi potentsial rehionu» [Essential characteristic of the category «economic potential of the region»]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen. Bulletin of socio-economic research*, 36, pp. 244–249 [in Ukrainian].
2. Khomiakov, V. I., and Bakum, I. V. (2009) Upravlinnia potentsialom pidpriumstva [Enterprise potential management]. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
3. Busel, V. T. (Ed.). (2007) Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv, Irpin: VTF «PERUN» [in Ukrainian].
4. Bachevskiy, B. Ye., Zablodska, I. V., and Reshetniak, O. O. (2009). Potentsial i rozvytok pidpriumstva [Potential and development of the enterprise]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
5. Afanasiev, D. M. (2014) Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyznachennia poniattia «sotsialnyi potentsial» [Theoretical and methodological approaches to the definition of «social potential»]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pedagogika, sotsialna robota. Scientific herald of Uzhgorod National University. Series: Pedagogy, social work*, 31, pp. 10–12 [in Ukrainian].

6. Krykhivska, N. O. (2013) Pidkhody do vyznachennia poniattia «ekonomichnyi potentsial pidpriemstva» [Approaches to the definition of "economic potential of the enterprise"]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Ser.: Ekonomika. – Scientific notes of the National University «Ostroh Academy». Ser.: Economy*, 21, pp. 44–47 [in Ukrainian].
7. Velychko, O. V. (2015) Sutnist ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva [The essence of the economic potential of the enterprise]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 9, pp. 15–20 [in Ukrainian].
8. Baban, T. O. (2012) Zastosuvannia katehorii «potentsial» u suchasnykh ekonomichnykh doslidzhenniakh [Application of the category «potential» in modern economic research]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva: Ekonomichni nauky – Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture: Economic Sciences*, 127, pp. 17–25 [in Ukrainian].
9. Libanova, E. M. (Ed.) (2014) Sotsialno-ekonomichnyi potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yii rehioniv: natsionalna dopovid [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions: national report]. Kyiv: DU IEPSSR NAN Ukrainy [in Ukrainian].
10. Fedonin, O. S., Riepina, I. M., and Oleksyk, O. I. (2003) Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka [Enterprise potential: formation and evaluation]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
11. Lapin, Ye. V. (2007) Ekonomichnyi potentsial pidpriemstv promyslovosti: formuvannia, otsinka, upravlinnia [Economic potential of industrial enterprises: formation, evaluation, management]. *Visnyk SumDU. Seriya: Ekonomika – Bulletin of the Sumy State University. Series: Economy*, 1 (2), pp. 63–71 [in Ukrainian].
12. Samoukyn, A. Y. (1991) Potentsyal nemateryalnoho proyzvodstva [Potential of intangible production]. Moscow: Znanye [in Ukrainian].
13. Matkovskiy, R. B. (2003) Ekonomichnyi potentsial Ukrainy ta shliakhy yoho efektyvnoho vykorystannia [Economic potential of Ukraine and ways of its effective use]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kiev [in Ukrainian].
14. Leshanych, S. Ye. (2013) Formuvannia skladovykh ekonomichnoho potentsialu rehionu [Formation of the components of the economic potential of the region]. *Modeliuvannia rehionalnoi ekonomiky – Modeling of regional economics*, 2, pp. 319–328 [in Ukrainian].
15. Makarenko, M. V. (2017) Ekonomichnyi potentsial rehionu yak osnova yoho rozvytku [Economic potential of the region as a basis for its development]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Bulletin of the Priazov State Technical University. Series: Economic Sciences*, 34, pp. 12–18 [in Ukrainian].
16. Semenov, V. F., and Rudenko, O. I. (Eds.) (2012) Doslidzhennia rivnia vykorystannia ekonomichnoho potentsialu rehionu [Study of the level of economic potential of the region]. Odesa: Odeskyi nats. ekon. un-t [in Ukrainian].
17. Lapin, Ye. V. (2006) Ekonomichnyi potentsial pidpriemstv promyslovosti: formuvannia, otsinka, upravlinnia [Economic potential of industrial enterprises: formation, evaluation, management]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

R. V. Mann

K. D. Plyhach

CONCEPTUAL-CATEGORICAL TERMINOLOGY OF REGIONAL ECONOMIC POTENTIAL

In the article the main approaches to the interpretation of the category «potential» are investigated. The classification of scientific views on the interpretation of the definition «potential» based on key features, such as: object component, time period, level of realizability, are offered. Self-definition of the concept is proposed. The decomposition diagram that demonstrates the role and place of individual features in the overall process of using the potential is presented.

The essence and the main approaches to the interpretation of the term «economic potential» are considered. The significant differences in the interpretation of economic potential and its constituent elements, which have made possible to distinguish two components: objective and subjective, are found. The actual definition of the category «economic potential» is proposed.

The essence of the category «regional economic potential», its constituent elements and the role in general economic system are considered. The views of scientists on the components of economic potential of the region are systematized in two groups. The place of economic potential of the region among other hierarchical levels of economic potential is determined.

Keywords: *potential; economic potential; regional economic potential; resource; opportunities; prospect.*